

การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา บ้านโคกไคร จังหวัดพังงา*

The Management of Sustainable Community-Based Tourism: The Case of Ban Kokekrai, Phang Nga Province

พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์**

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา บ้านโคกไคร จังหวัดพังงา เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน และองค์ประกอบที่สำคัญต่อการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไคร จังหวัดพังงา โดยวิเคราะห์ตามแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนตามแนวทางของ Shaw and Williams (2004) ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำกลุ่ม และใช้การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วมระหว่างการดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไคร

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครดำเนินงานในรูปแบบวิสาหกิจชุมชนที่ให้บริการนำเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่โดดเด่น ได้แก่ สปาโคลนร้อนและทรายร้อน การชมปุมแดง การเก็บหอยตลับ การพายเรือคายัค ทั้งนี้ กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครได้เข้าร่วมเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดพังงา มุ่งเน้นการส่งเสริมและขับเคลื่อนการเติบโตอย่างยั่งยืนของชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยว โดยกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครมีศักยภาพทางการจัดการใน 4 ด้าน ได้แก่ ศักยภาพทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ศักยภาพทางการบริการและการให้ประสบการณ์ที่มีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยว ศักยภาพทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยว และศักยภาพทางด้านความร่วมมือของชุมชน

องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครคือ ศักยภาพทางการท่องเที่ยว กระบวนการคิดแบบยั่งยืนในด้านการมีจิตสำนึกที่ดีในการให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและความยั่งยืนของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวมากกว่าการมุ่งเน้นที่ผลประโยชน์ด้านรายได้ มุ่งที่จะใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการรักษาทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน รวมทั้งตัวผู้นำชุมชนที่มีการเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้มีโอกาสมีส่วนร่วมกับการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวชุมชน, การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, บ้านโคกไคร

* เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

** อาจารย์ สาขาการจัดการการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมบริการ สำนักวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ Email:

kpimlapa@wvu.ac.th

Abstract

This study of sustainable community-based tourism: the case of Ban Kokekrai, Phang Nga Province is the qualitative research by aiming to explore the management of sustainable community-based tourism and the crucial components of sustainable tourism: the case of Ban Kokekrai, Phang Nga Province. By analyzing through Shaw and Williams's (2004) the guidelines of sustainable tourism, researcher conducted in-depth interviews with the leader of community-based tourism group, and also participant and non-participant observations during tourism activities of Ban Kokekrai community-based tourism group.

The results showed that Ban Kokekrai community-based tourism group is the local community enterprise by providing travelling service for Thai and international tourists. The unique tourism activities of Ban Kokekrai are hot mud and sand spa, watching crab (*Phricotelphusa Limula*), picking Enamel Venus shell, kayaking and etc. The Ban Kokekrai community-based tourism group has joined a network of community-based tourism in Phang Nga, focused on promoting and driving the sustainable growth of the tourism community activities. Ban Kokekrai community-based tourism group has management potentials in 4 aspects: tourism resource, service and tourism experience, tourism management, and community members' participation.

The key elements of sustainable community-based tourism were the tourism potential, and the co-creation of mindset toward the preservation of tourism resources and its sustainability, rather than focus on revenue only. Ban Kokekrai community-based tourism group employs tourism as a tool for conservation of natural resources and the environment, as well as the cultural capital of the community. Ban Kokekrai community-based tourism group provides opportunities for community members to participate directly and indirectly. This is the crucial part for getting supports from other members of community.

Keywords: Community-Based Tourism, Sustainable Tourism, Ban Kokekrai

บทนำ

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ และเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนระบบการท่องเที่ยวของท้องถิ่นในรูปแบบของการท่องเที่ยวชุมชน (Community - based Tourism) นั้น เป็นแนวทางที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในการนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ซึ่งมุ่งเน้นที่จะสร้างความสมดุลทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม รวมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว ปัจจุบันรูปแบบของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนถูกคาดหวังให้เป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งให้กับท้องถิ่น ทั้งกระตุ้นการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม การสร้างงาน การกระจายรายได้สู่ชุมชน ไปจนถึงการแก้ไขปัญหาความยากจน แต่ทว่าโดยส่วนใหญ่แล้วการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนมักไม่ได้คำนึงถึงศักยภาพความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยว รวมทั้งอัตลักษณ์ และวิถี

ชีวิตดั้งเดิมซึ่งเป็นรากฐานของชุมชนในแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกัน ประกอบกับที่ผ่านมาการลงทุนและการสนับสนุนของภาครัฐเป็นการลงทุนขนาดใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นการบูรณะปฏิสังขรณ์ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสนับสนุนให้ภาคเอกชนลงทุนในด้านของการบริการเช่น โรงแรม ร้านอาหาร สถานบริการต่างๆ เป็นต้น (ภราเดช พยัฒวิเชียร, 2550) โดยคาดหวังที่จะให้มีการกระจายรายได้ สร้างแรงงาน ให้ระบบเศรษฐกิจไหลผ่าน (Trickle down) ไปยังชุมชนในชนบท แต่ทว่ายังขาดความชัดเจนในนโยบายและการดำเนินการเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนที่เป็นสินค้าด้านการบริการ เช่น การพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารจัดการของชุมชน การสร้างเครือข่ายของชุมชน การต่อยอดในเรื่องของการตลาด การประชาสัมพันธ์ และการส่งเสริมการขาย

ทั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศต่างๆ แล้วประเทศไทยมีขีดความสามารถและมีความได้เปรียบด้านทรัพยากรพื้นฐาน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554) ด้วยความหลากหลายของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่กระจายอยู่ในทุกจังหวัด และมีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวด้วยแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งมีความสวยงามติดระดับโลก มีเอกลักษณ์ต่างจากภูมิภาคอื่น รวมถึงอุตสาหกรรมที่สนับสนุนเชื่อมโยง แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพพร้อมที่จะพัฒนาอีกจำนวนมาก เมื่อพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยกับประเทศในทวีปเอเชีย โดยพิจารณาจากแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง แหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทย ประมาณ 104 แห่ง เป็นรองประเทศจีน ญี่ปุ่นและอินเดีย ตามลำดับ โดยแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลและชายหาดของประเทศไทยมีชื่อเสียงมากที่สุด (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2555) ด้วยศักยภาพความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวและทรัพยากรการท่องเที่ยวของประเทศไทยดังกล่าวข้างต้น โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลและชายหาดในภาคใต้ นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศต่างต้องการที่จะเดินทางมาท่องเที่ยว แต่เมื่อใดก็ตามที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวขยายตัวและมีการพัฒนามากขึ้น สิ่งที่จะตามมาคือผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคม ชุมชน สิ่งแวดล้อม ตลอดจนวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนท้องถิ่นหรือแหล่งท่องเที่ยว

ด้วยเหตุนี้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทั้งในภาครัฐ เอกชน หรือชุมชนท้องถิ่น จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดการการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่ชุมชน หรืออยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง ดังนั้น จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ชุมชน รวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเข้าไปมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ดังนั้น การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนจึงเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างรายได้อย่างยั่งยืน มีการกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชนท้องถิ่น นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่มีคุณภาพ ในขณะเดียวกันก็ยังคงรักษาไว้ซึ่งความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว

อุปสรรคประการหนึ่งของการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนต่าง ๆ คือ ศักยภาพของผลิตภัณฑ์ หรือสินค้าทางการท่องเที่ยว บริบทชุมชน รวมทั้งอัตลักษณ์ และวิถีชีวิตของชุมชนในแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน การบริหารจัดการที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนที่แท้จริงคือ การพัฒนาการท่องเที่ยวตามบริบทของแต่ละชุมชนให้ความสำคัญกับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยอยู่บนพื้นฐานของศักยภาพทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น ศักยภาพด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกในการรองรับ ศักยภาพทางด้านบริหารจัดการการท่องเที่ยวเฉพาะของแต่ละชุมชน ด้วยเหตุนี้ การเรียนรู้จาก

ชุมชนที่มีความเข้มแข็งในการจัดการการท่องเที่ยวจะเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนอื่น

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกโคไคร จังหวัดพังงา ซึ่งเป็นหมู่บ้านโอท็อปชุมชนต้นแบบสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทั้งนี้เหตุผลสำคัญในการเลือกศึกษาชุมชนบ้านโคกโคไคร เนื่องจากชุมชนนี้เป็นชุมชนมุสลิมที่โดยพื้นฐานทั่วไปแล้วมักเป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตแบบสงบ ดำรงชีวิตเรียบง่าย ไม่นิยมทำธุรกิจบริการหรือธุรกิจท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตชุมชนอันเนื่องมาจากการเข้ามาของนักท่องเที่ยว แต่กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกโคไครอาศัยการท่องเที่ยวเป็นวิธีการในการอนุรักษ์วิถีชีวิตและทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้ได้รับข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case Study Research) เพื่อทำความเข้าใจกับการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกโคไคร และศึกษาภาพทางการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกโคไคร จังหวัดพังงาที่จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา บ้านโคกโคไคร จังหวัดพังงา มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนี้

1. ศึกษาศักยภาพทางการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกโคไคร
2. วิเคราะห์องค์ประกอบที่สำคัญต่อการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกโคไคร

ขอบเขตในการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภายใต้กระบวนทัศน์การวิจัยแบบตีความ (Interpretivist Paradigm) โดยใช้วิธีการวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case Study Research) ทำการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์และการสังเกตจากกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกโคไคร จังหวัดพังงา ผู้วิจัยดำเนินการทั้งในรูปแบบนักวิจัยและการสังเกตจากการเป็นนักท่องเที่ยวที่ไปใช้บริการกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกโคไคร

วิธีการวิจัย

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่ใช้ในการศึกษาคือ ผู้ที่รับผิดชอบในการจัดการการท่องเที่ยวของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชน
2. ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลหลักในการบริหารจัดการของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกโคไคร ได้แก่ ประธานและเลขานุการกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกโคไครถึงแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนและเพื่อเป็นการวิเคราะห์สามเส้า (Triangulation) ผู้วิจัยได้ดำเนินการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วมด้วยการพุกในชุมชนและใช้บริการนำเที่ยวในกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกโคไคร เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้มาจากผู้ให้ข้อมูลหลัก

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และใช้การวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case Study Research) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชน ผู้วิจัยจะใช้สมุดจดบันทึกภาคสนาม (Field Note) เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูปในการเก็บรวบรวมข้อมูล รวมทั้งได้พัฒนาแบบวิเคราะห์ศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนตามตัวชี้วัดที่ได้พัฒนาจากการตรวจสอบเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะจัดทำบันทึกภาคสนาม (Field Note) จากการสัมภาษณ์และการสังเกต พร้อมทั้งจัดทำรายละเอียดจากการเก็บข้อมูล (Transcripts) และใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสรุปใจความสำคัญ (Thematic Analysis) เพื่อตอบคำถามในการวิจัย โดยมีกระบวนการดังนี้

1) อ่านรายละเอียดจากการเก็บข้อมูล (Transcripts) ที่ได้ดำเนินการสรุปจากบันทึกภาคสนาม (Field Notes) การสัมภาษณ์และการสังเกต เพื่อกำหนดรหัส (Code) สำหรับการลงรหัส (Coding) ข้อมูลเชิงคุณภาพ

2) ทบทวนรหัส (Codes) ที่พบและระบุความหมายและรายละเอียดของรหัสต่าง ๆ และอ่านรายละเอียดจากการเก็บข้อมูลอีกครั้งเพื่อกำจัดรหัสที่มีความซ้ำซ้อน หรือเพิ่มเติมรหัสใหม่

3) จัดกลุ่มรหัส (Codes) ทั้งหมดให้อยู่ในกลุ่มที่มีความหมายหรือมีรายละเอียดที่ใกล้เคียงกัน ในกระบวนการนี้ผู้วิจัยจะอ่านรายละเอียดจากการเก็บรวบรวมข้อมูลรวมทั้งการทำความเข้าใจกับทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยเพื่อเป็นกรอบในการวิเคราะห์และกำหนดใจความสำคัญ รวมทั้งการระบุความหมายของใจความสำคัญ (Themes)

4) ตรวจสอบความถูกต้องและสอดคล้องของการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการเชิญให้นักวิจัยที่มีประสบการณ์ในการทำงานวิจัยเชิงคุณภาพอย่างน้อย 2 ท่านได้พิจารณาใจความสำคัญ (Themes) และผลการวิเคราะห์เพื่อให้ข้อมูลมีความคลาดเคลื่อนน้อยที่สุด

5. การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เวลาในการศึกษาทั้งสิ้น 7 เดือน ตั้งแต่เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2555 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2555

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา บ้านโคกไคร จังหวัดพังงา มีผลการวิจัยดังนี้

1. ศักยภาพทางการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน

ในการวิเคราะห์ศักยภาพทางการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนพบว่า กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครมีศักยภาพทางการจัดการใน 4 ด้าน ได้แก่ ศักยภาพทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ศักยภาพทางด้านการบริการและการให้ประสบการณ์ที่มีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยว ศักยภาพทางด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว และศักยภาพทางด้านความร่วมมือของชุมชน โดยมีผลการวิจัยดังนี้

1.1 ศักยภาพทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว

กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไคร ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 1 ตำบลมะรุ่ย อำเภอทับปุด จังหวัดพังงา อยู่ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นดินแดนสองทะเลระหว่างจังหวัดพังงา และจังหวัดกระบี่ มีแหล่งท่องเที่ยว

หลักในพื้นที่ ได้แก่ หาดโคลนร้อนหรือหาดทรายร้อน เขาตั้งเลน ดอนหอยตลับ ถ้ำภาพเขียนสีน้ำมันโบราณ ถ้ำลอดที่บ่อแสน ถ้ำมืด และถ้ำลาภูน สำหรับศักยภาพทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไคร่นั้นมีศักยภาพด้านความดึงดูดใจสูง ซึ่งวิเคราะห์ได้จากปัจจัยชีวิตด้านความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศ โอกาสในการพบเห็นสัตว์ขณะประกอบกิจกรรมท่องเที่ยว ประกอบด้วย นก ปูมดแดง หอยตลับและสัตว์น้ำอื่นๆ รวมไปถึง ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งการนั่งเรือชมป่าชายเลน การพายคายัค ชมการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านของชุมชน ฟาร์มหอยนางรม และปลาที่มีการเลี้ยงในกระชังภายในชุมชน เป็นสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวหลักของชุมชนบ้านโคกไคร ผลการศึกษาพบว่า แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางเข้าไปประกอบกิจกรรม โดยให้บริการนักท่องเที่ยวเพียง 1 กลุ่มต่อวันจำนวนไม่เกิน 8 – 15 คน ซึ่งสอดคล้องกับปริมาณที่โฮมสเตย์สามารถรองรับได้ ทางกลุ่มเห็นว่าการควบคุมจำนวนจะเป็นการลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว และให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวเนื่องจากทรัพยากรดังกล่าวเป็นแหล่งในการหาเลี้ยงชีพ การทำประมง การใช้ประโยชน์ป่าชายเลนผืนเดียวกันนั้น ในการดำรงชีพของคนทั้งหมดในชุมชนบ้านโคกไคร

1.2 ศักยภาพทางการบริการและการให้ประสบการณ์ที่มีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยว

ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนบ้านโคกไครเป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ซึ่งโดยมากเดินทางมาจากสหภาพยุโรป (European Union: EU) และเป็นนักท่องเที่ยวชาวอังกฤษ เยอรมนี รองลงมาคือจากสหรัฐอเมริกา ส่วนนักท่องเที่ยวจากภูมิภาคเอเชียที่นิยมเดินทางมาท่องเที่ยว คือ นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่น โยกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไคร ได้กำหนดรายการการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นการท่องเที่ยวหนึ่งวัน (one day trip) และมีการเชื่อมโยงเครือข่ายกันใน 11 เครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดพังงา โดยหลีกเลี่ยงการแย่งนักท่องเที่ยวหรือแข่งขันระหว่างชุมชน แต่เน้นการกระจายนักท่องเที่ยวให้สมาชิกเครือข่ายอื่น ๆ ตามความถนัดและศักยภาพของแต่ละชุมชน ดังเช่นตัวอย่างที่คุณนิกร สาระการ และคุณสมพร สาระการ ซึ่งเป็นผู้บุกเบิก และผู้บริหารของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครได้อธิบายให้เห็นแนวทางในการดำเนินการของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครว่า

“..เราไม่เน้นเงิน เช่น ใครจะมา Homestay ทางกลุ่มจะส่งไปบางพัฒนา เพราะเรารู้ว่าเรายังไม่พร้อม เราเน้นรับทัวร์เข้าไป-เย็นกลับมาจากเขาหลัก คิดหัวละ 1,400 บาท ทางโรงแรมเก็บจากนักท่องเที่ยวประมาณ 3,000 - 4,000 บาท ถ้าทำอะไรไม่พร้อมจะไม่ดี และเราก็ไม่อยากไปไหนแหล่งท่องเที่ยวมาก พอทำกลายเป็นสร้างแหล่งท่องเที่ยวให้คนอื่น อย่างเช่น หาดทรายร้อนอยู่แถบนี้ มีทัวร์มาจากภูเก็ต มาจากกระบี่ แต่ถ้าเราอยู่ในเครือข่าย พอจะมามีหาดทรายร้อนเครือข่ายก็ส่งมาให้เรา แต่ถ้าเป็นกลุ่มคนไทย ต้องการพักค้างแรม เราส่งไปนอนบางพัฒนา ซึ่งเน้นที่พักที่สะดวก สบาย อาหารพร้อมกว่าที่นี่”

(นิกร สาระการ, สัมภาษณ์, 2 พฤศจิกายน 2555)

“นักท่องเที่ยวต้องการอะไร เราจัดให้ไปให้ตรงกลุ่ม สอบถามพูดคุย เช่น นักท่องเที่ยวกลุ่มฮันนีมูนมาโคกไคร เราไม่รับ เราส่งไปเกาะยาวน้อย มีกิจกรรม ข้าวใหม่ปลามัน ต้อนรับกลุ่มฮันนีมูน จัดสิ่งที่เหมาะสมให้กับลูกค้า เน้นจัดการให้ดี การท่องเที่ยวแบบนี้ต้องลุย ๆ แต่คนไทยไม่ชอบลุย เราจะเลือกลูกค้าและส่งต่อให้กับเครือข่าย ที่โคกไคร ฝรั่งชอบ ส่วนใหญ่จะมี Contact กับบ่อแสนวิลล่า กับ Unseen ปีต่อปี ปกติจะรับนักท่องเที่ยวที่ book ล่วงหน้า”

(สมพร สาระการ, สัมภาษณ์, 3 พฤศจิกายน 2555)

จากคำสัมภาษณ์เห็นได้ว่ากลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครให้ความสำคัญกับการตลาดในการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นสิ่งหนึ่งที่สำคัญของผู้ประกอบการธุรกิจ แต่อยู่ภายใต้เงื่อนไขของพื้นที่และศักยภาพในการรองรับ เนื่องจากการดำเนินการด้านธุรกิจที่พิกหรือการให้บริการโฮมสเตย์ไม่ใช่สิ่งที่ชุมชนถนัดหรือมีความโดดเด่น ดังนั้นหากนักท่องเที่ยวที่เป็นคณะใหญ่หรือนักท่องเที่ยวทั่วไปต้องการพักในชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย ที่มักเป็นกลุ่มที่ต้องการที่พักเร่งด่วนหรือในเวลากระชั้นชิด ทางกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครจะติดต่อประสานงานกับชุมชนบางพัฒนา หนึ่งในเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดพังงาซึ่งมีความพร้อมด้านที่พัก และมีความโดดเด่นด้านการให้บริการโฮมสเตย์ ซึ่งหากนักท่องเที่ยวต้องการพักค้างโฮมสเตย์ กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครจะส่งนักท่องเที่ยวไปพักที่ชุมชนบางพัฒนา ในขณะเดียวกันทางกลุ่มมุ่งที่จะให้บริการทางด้านการจัดนำเที่ยวและนำประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่เป็นหลัก โดยเน้นที่รองรับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เดินทางมากับบริษัทนำเที่ยว หรือโรงแรมที่พักในแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง เช่น นักท่องเที่ยวในพื้นที่เขาหลัก รวมทั้งกลุ่มนักเรียน นักศึกษาที่มีการติดต่อประสานไว้ล่วงหน้ามีกำหนดการและรายการนำเที่ยวที่ชัดเจน ซึ่งทำให้กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไคร ที่สมาชิกยังคงประกอบอาชีพหลักทางการประมง สามารถวางแผนในการบริหารจัดการได้จากข้อมูลทั้งเรื่องวัน เวลา ปริมาณนักท่องเที่ยว ข้อมูลเบื้องต้นทั่วไปของนักท่องเที่ยว อันจะเป็นประโยชน์ในการจัดการให้บริการด้านที่พัก อาหาร เครื่องดื่ม และโปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งผลต่อต้นทุนการดำเนินงานที่ลดลง ทั้งนี้ เนื่องจากการร่วมมือเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนที่จะเน้นศักยภาพของแต่ละกลุ่ม ในกรณีที่นักท่องเที่ยวไม่สามารถติดต่อห้องพักที่อื่นได้และต้องการพักค้างในชุมชนบ้านโคกไครเพื่อประกอบกิจกรรมท่องเที่ยว ทางกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครก็ให้บริการที่พักในลักษณะของโฮมสเตย์ที่เรียบง่ายซึ่งมีจำนวนจำกัด โดยคิดค่าบริการที่พักราคาละ 200 บาทต่อคน

กิจกรรมการท่องเที่ยวหลักที่กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครให้บริการนักท่องเที่ยวคือ กิจกรรมพายคายัค ชมภาพเขียนสี หาดทรายร้อน โคลนร้อน งมหอยตลับ นวดฝ่าเท้าร้อน ซึ่งมีชื่อเสียงและรู้จักกันในกลุ่มนักท่องเที่ยวว่าเป็นกิจกรรมสพารธรรมชาติ รวมไปถึงการชมวิถีชีวิตของชุมชนประมง การหาปลา และกระชังเลี้ยงปลาในชุมชนบ้านโคกไคร ดังตัวอย่างของกิจกรรมบางส่วนในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กิจกรรมการท่องเที่ยวพายเรือคายัคของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไคร

อย่างไรก็ตาม กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครเป็นหนึ่งในผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวที่ประสบกับปัญหานักท่องเที่ยวลดลง โดยคุณนิกร สารระการ อธิบายเพิ่มเติมว่า

“เนื่องมาจากปีที่ผ่านมา ทางสหภาพยุโรปประสบปัญหาภาวะเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบต่อนักท่องเที่ยวที่นี้ด้วย เพราะเขาหลักได้รับผลกระทบ...นักท่องเที่ยวจากเขาหลัก คนลดลง จึงทำให้ตอนนี้เครือข่ายต้องปรับกลยุทธ์เจาะกลุ่มเอเชียมากขึ้น อย่างไรก็ตามทัวร์จีนมาติดต่อเยอะ แต่ก็ยังไม่ตัดสินใจรับเพราะปัจจุบันทางเครือข่ายเน้นตลาดยุโรปเป็นหลัก หากรับทัวร์จีน ตลาดยุโรปหายเลย นอกจากจีนแล้วที่ไม่รับยังมีรัสเซีย เพราะรัสเซียมา สแกนดิเนเวียจะไม่มา...”

(นิกร สารระการ, สัมภาษณ์, 3 พฤศจิกายน 2555)

ซึ่งทางกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนมีการวางแผนรองรับการเปลี่ยนแปลงของตลาดการท่องเที่ยวด้วยการค้นหาตลาดที่จะชดเชยตลาดที่มีปัญหา ในขณะที่เดียวกันก็ไม่เลือกวิธีการที่จะทำให้ได้รับรายได้จากการท่องเที่ยวแต่อาจจะได้รับผลกระทบมาก และเลือกตลาดเป้าหมายเป็นกลุ่มที่มีกำลังซื้อและมีศักยภาพต่อการเติบโตของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครในระยะยาว ทั้งนี้ คุณสมพร สารระการ เลขานุการของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครได้อธิบายเพิ่มเติมว่า

“ถ้ารับทัวร์จีน รับทัวร์จีน 100 คน เท่ากับรับฝรั่ง 10 คน ทัวร์จีนเรื่องมากด้วยและเน้นการกินเป็นหลัก ถ้าเป็นฝรั่ง ไปเที่ยวเข้าถ้าคู่ส้วมว่า ดูกันจริง ๆ เข้าใจวิธีการท่องเที่ยว วิธีการชม รักษาสิ่งแวดล้อมมากกว่า นับว่าเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มคุณภาพ แต่ถ้าเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย หรือชาวจีน เสียงดัง ไม่เคารพสถานที่...”

(สมพร สารระการ, สัมภาษณ์, 3 พฤศจิกายน 2555)

การดำเนินงานของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไคร คำนึงถึงชุมชน คือการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือ ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าทางกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครมีการรับนักท่องเที่ยวโดยเฉลี่ย 6 – 10 คน ไม่เน้นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ทว่าในทางปฏิบัติ หากกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครมีการบริการและการควบคุมคุณภาพการบริการที่ดีย่อมส่งผลต่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จะเพิ่มขึ้นจากการที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวมากขึ้น

1.3 ศักยภาพทางด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

ในอดีตที่ผ่านมากลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไคร มีการดำเนินการในรูปแบบให้บริการโฮมสเตย์ แต่ในปัจจุบัน กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไคร ได้ร่วมกันหารือและมีข้อสรุปให้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินงานจากการเป็นกลุ่มโฮมสเตย์เป็นกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) โดยมีการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยว 5 อำเภอในจังหวัดพังงา เป็นทั้งหมด 11 เครือข่ายการท่องเที่ยวเพื่อดำเนินการการท่องเที่ยวของชุมชนตามความถนัดและศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน แม้ว่าการรวมกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดพังงาดูเหมือนจะมีการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับชุมชนอื่นมาก แต่การรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวนั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดพังงามีการดำเนินการแบบมีระบบและยั่งยืน เนื่องจากทางเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดพังงาจะเน้นและให้ความสำคัญกับการคัดสรรและวางแผนการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพทั้งในด้านการเป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว และการรองรับต่อปริมาณนักท่องเที่ยวที่จะหลั่งไหลเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว พิจารณาความพร้อมของสมาชิกในเครือข่าย และมีการประชุมทุกเดือนซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นแนวเดียวกับชุมชนบ้านปลายโพงพาง จังหวัดเชียงใหม่ (ภราเดช ภัยวิเชียร, 2550)

จากกรณีนี้เห็นได้ว่าทางกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไคร เน้นกลยุทธ์กระบวนทัศน์การบริการของการตลาด หรือ S-D logic (Vargo and Lusch, 2008) ที่มีการให้ความสำคัญกับกระบวนการสร้างคุณค่าของลูกค้าพูดคุยสอบถามถึงการให้คุณค่าของนักท่องเที่ยวและนำเสนอสินค้าหรือบริการซึ่งได้แก่โปรแกรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการให้คุณค่าของนักท่องเที่ยว โดยในการดำเนินการเช่นนี้ ดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครได้ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการแบบเครือข่าย ทำให้สมาชิกเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดพังงามีศักยภาพในการบริการนักท่องเที่ยว ดังเห็นได้จากคำสัมภาษณ์ของคุณสมพร สาระการถึงผลการดำเนินงานของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไคร ดังนี้

“นักท่องเที่ยวชาวไทยเน้นสบาย ๆ หุรรหา ที่นี้จะมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยว ถ้าเป็นชาวไทย ปีละประมาณ 400 คน ชาวต่างประเทศประมาณ 300 คน ทางกลุ่มสแกนดินเนเวียนมาเที่ยวเขาหลัก ปีนี้เริ่มดีขึ้น ปีที่แล้วแย่มาก นักท่องเที่ยวที่ออกมาท่องเที่ยวต้องทำให้จ่ายตั้งค้ให้ได้ ปีหน้าจะเน้นตลาดเอเชีย”

(สมพร สาระการ, สัมภาษณ์, 3 พฤศจิกายน 2555)

ในด้านการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวนั้น กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครได้ดำเนินการประชุมร่วมกับเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนอื่น ๆ ในจังหวัดพังงา เพื่อร่วมหาแนวทางและแผนการดำเนินงานที่จะลดการแข่งขันระหว่างชุมชนและเน้นสร้างการเติบโตร่วมกันอย่างยั่งยืน โดยมีการดำเนินการภายใต้ความถนัดและจุดเด่นของแต่ละชุมชน รวมถึงให้ความสำคัญกับพื้นที่ตั้งของแต่ละชุมชน

“กลุ่มเครือข่ายหลัก ๆ มีบางพัฒนา ตลาดหลักคือตลาดคนไทย เน้น One day trip เราเน้นให้อยู่นาน ชุมชนทำได้หากต้องการเงิน แต่เราเลือกคุณภาพมากกว่าเงิน กลุ่มสามช่อง ทำเรือหางยาว มีอยู่ 40 ลำเน้นท่องเที่ยวเลยบางพัฒนา เน้นการจัดการชุมชน และนำรายได้จากการท่องเที่ยวเข้าสู่การจัดการสิ่งแวดล้อม กลุ่มท่าดินแดง ได้นักท่องเที่ยวรัสเซีย เน้นกิจกรรมคายัค หาดทราย วิถีชุมชน และโฮมสเตย์ อะไรที่เราถนัด เราหวังไว้เป็นของตนเอง...เครือข่ายที่เกาะยาวน้อย จะจัดกิจกรรมข้าวใหม่ปลามัน เน้นตลาดฮันนีมูน มีข้าวไร่ ข้าวนา ตำกันเองและหุงเอง มีกิจกรรม โดยเครือข่ายการท่องเที่ยวร่วมกันจัด”

(นิกร สาระการ, สัมภาษณ์, 3 พฤศจิกายน 2555)

ทั้งนี้สิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่งของการบริหารจัดการในรูปแบบเครือข่ายนั้นต้องอาศัยการวางแผนการดำเนินงานที่ชัดเจนและเป็นระบบเพื่อลดอุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้นกับชุมชน โดยปัญหาที่เด่นชัดคือ การขาดแคลนเงินทุนในการดำเนินงาน โดยคุณนิกร สาระการ ได้ให้ข้อมูลว่า

“...ในการสร้างเครือข่าย เนื่องจากหน่วยงานภายนอกภาครัฐกิจและภาครัฐไม่มั่นใจว่าชุมชนทำได้ ปีนี้จึงตั้งเป้าให้ทางกลุ่มต่าง ๆ กลับไปทบทวนตัวเอง ให้ทุกคนเดินไปด้วยกันได้ ความต้องการชุมชนเป็นอย่างไร จะทำอย่างไรให้เครือข่ายมีกองทุนการท่องเที่ยวชุมชน ปี 58 ทุนต่างประเทศเข้ามา เราสู้ได้เพราะความเข้มแข็ง”

(นิกร สาระการ, สัมภาษณ์, 3 พฤศจิกายน 2555)

กรณีดังกล่าวข้างต้น กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครต้องเผชิญปัญหาเกี่ยวกับการจัดหาเงินทุนเพื่อแก้ปัญหาเงินทุนในการดำเนินงานของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไคร โดยทางกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครต้องหาวิธีการแก้ไขอุปสรรคในการดำเนินการด้วยการจัดตั้งกองทุนการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อระดมเงินทุนจากสมาชิกในชุมชนเพื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินงานและบริหารจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสมาชิกของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนจะได้รับเงินปันผลตอบแทน และที่สำคัญ สมาชิกในชุมชนมีความตระหนักถึงการมีส่วนร่วมกับการเป็นเจ้าของที่ดินในการรับรองนักท่องเที่ยวมากขึ้น

1.4 ศักยภาพทางการมีส่วนร่วมของชุมชน

การดำเนินงานของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครเป็นการดำเนินงานในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน โดยสมาชิกในกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครเป็นผู้ให้บริการกับนักท่องเที่ยวมุ่งเน้นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมไปถึงวิถีชีวิตชุมชนและวัฒนธรรมของชุมชน โดยมีการระดมเงินทุนจากสมาชิกและมีการบริหารงานภายใต้คณะกรรมการบริหารของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไคร จำนวน 13 คน และมีเงินลงทุนเบื้องต้น 400,000 บาท ที่มาจากการระดมทุนของสมาชิก แม้ว่าการดำเนินงานของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครจะไม่ได้มีสมาชิกของชุมชนบ้านโคกไครทั้งหมดได้เข้ามามีส่วนร่วมทางตรงกับการบริหารจัดการ แต่กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครได้มีการจัดสรรเงินรายได้จากการท่องเที่ยวเพื่อสาธารณะประโยชน์ของชุมชนบ้านโคกไครเพื่อเป็นการสร้างการรับรู้และสร้างการมีส่วนร่วมทางอ้อมของสมาชิกในชุมชนในด้านการรองรับการท่องเที่ยวในชุมชนในด้านการคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของชุมชน และลดการต่อต้านจากสมาชิกชุมชนคนอื่นที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไคร โดยทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งที่เป็นการมีส่วนร่วมโดยตรงของสมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไคร และการมีส่วนร่วมทางอ้อมของชาวบ้านในชุมชนบ้านโคกไครที่มีการประกอบอาชีพอื่น ซึ่งเป็นการสอดคล้องกับสิ่งที่องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization) กล่าวว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเกี่ยวข้องกับ (1) การดำเนินกิจการการท่องเที่ยวภายใต้ความสามารถในการรองรับของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน (2) ความตระหนักในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จะมีผลกระทบต่อชุมชน ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน (3) การมีส่วนร่วมชุมชน และการกระจายรายได้ให้กับชุมชน และ (4) การเชื่อมโยงประสานความจำเป็นต่อการพัฒนาทางเลือกของชุมชนและกำหนดแผนงาน ทางเศรษฐกิจ การดำรงอยู่ของชุมชน และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ อย่างยั่งยืน (WTO, 2011)

2. องค์ประกอบที่สำคัญต่อการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน

จากผลการวิจัยข้างต้น สามารถวิเคราะห์องค์ประกอบที่สำคัญต่อการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไคร มีดังนี้

1. ศักยภาพทางการท่องเที่ยว พบว่าศักยภาพทางการท่องเที่ยวของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ทั้งทางด้านทรัพยากรทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว มีการให้บริการนักท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงศักยภาพในการรองรับของนักท่องเที่ยว มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวโดยมีคณาจารย์ท้องถิ่น การจัดการมุ่งเน้นการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากกว่าการมุ่งผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว นอกจากนี้การดำเนินงานของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครยังได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกในชุมชนทั้งแบบการมีส่วนร่วมทางตรงและทางอ้อม ซึ่งเป็นองค์ประกอบทางการบริหารจัดการในด้านผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เกิดความประทับใจและพึงพอใจ

2. กระบวนความคิดแบบยั่งยืน (sustainable mindset) สิ่งที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ กระบวนความคิดแบบยั่งยืน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นในกระบวนการจัดการ

ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จากผลการวิจัยพบว่ากลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครไม่ได้ให้ความสำคัญกับรายได้หรือผลตอบแทนเป็นสำคัญ เนื่องจากในแต่ละชุมชนจะไม่มีการณ์มุ่งเน้นที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวในปริมาณมาก แต่จะต้อนรับหรือให้บริการนักท่องเที่ยวในจำนวนที่สามารถรองรับได้และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือชุมชน ดังเห็นได้จากการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวไม่ให้เกิน 8 – 15 คนต่อครั้งเพื่อป้องกันผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมหรือวัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนี้การยึดหลักการแบบยั่งยืน สมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครยังคงถ่ายทอดและแบ่งปันความรู้แก่สมาชิกในชุมชนเพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจกับสมาชิกคนอื่น ๆ ของชุมชนเกี่ยวกับการดำเนินการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการให้ความสำคัญกับความยั่งยืนเป็นสำคัญ

3. เครือข่ายการท่องเที่ยว (tourism network) กลุ่มการท่องเที่ยวบ้านโคกไครมีการดำเนินการเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันจากการรวมเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดพังงา โดยการให้บริการนักท่องเที่ยวตามศักยภาพการรองรับและการจัดการของกลุ่ม สอดคล้องกับบริบทของชุมชนท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ สมาชิกเครือข่ายการท่องเที่ยวจะส่งนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในแต่ละด้าน อาทิ ด้านโฮมสเตย์จะแนะนำให้ไปที่ชุมชนบางพัฒนา เป็นต้น การบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยว 11 เครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดพังงาเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน ลดความขัดแย้งหรือการมุ่งแข่งขันทางธุรกิจกันเองที่อาจก่อให้เกิดการตัดราคาเพื่อแย่งชิงนักท่องเที่ยว ช่วยเสริมสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน และเป็นการสร้างแนวทางการเติบโตในระยะยาวอย่างยั่งยืน

4. ผู้นำชุมชน ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการศึกษานี้กับผลการศึกษาที่ผ่านมาจากชุมชนอื่น เช่น การถอดบทเรียนท่องเที่ยวชุมชนที่มีชื่อเสียงในระดับประเทศของ บ้านแม่กำปอง จังหวัดเชียงใหม่ และ บ้านปลายโพงพาง หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทย พบว่ามีความเหมือนในจุดเด่นของการบริหารจัดการคือ บ้านโคกไครมีผู้นำกลุ่มชุมชนด้านการท่องเที่ยวที่เข้มแข็ง สามารถสร้างความเข้าใจให้กับลูกบ้านสมาชิกและคนในชุมชน และมีขีดความสามารถในการประสานขอความสนับสนุนจากหน่วยต่างๆ ภายนอกได้ และการเตรียมความพร้อมของชุมชน ซึ่งระยะเวลาและลักษณะของการเตรียมการจะแตกต่างกันตามบริบทหรือเงื่อนไขของพื้นที่

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา บ้านโคกไคร จังหวัดพังงา สามารถสรุปได้ว่ากลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครมีศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนทุกด้านได้แก่ ด้านทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ด้านการบริการและการให้ประสบการณ์ที่มีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยศักยภาพทั้ง 4 ด้านนี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนซึ่งสอดคล้องกับ Hunter (2002) Sharpley (2000) สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (2556) และโฆเซิต ไชยประสิทธิ์ (2554) แม้ว่าโฆเซิต ไชยประสิทธิ์ (2554) ได้ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจากชุมชนในโครงการหลวงหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่ ที่พบว่าศักยภาพทางการท่องเที่ยวจะประกอบไปด้วยศักยภาพของชุมชนและทรัพยากรการท่องเที่ยว ด้านการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการกิจกรรมต่าง ๆ และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน แต่เมื่อ

พิจารณาถึงผลการวิจัยแล้วพบว่าไม่แตกต่างจากผลการวิจัยนี้เพียงแต่มีการจัดกลุ่มศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันเท่านั้น

จากผลการวิจัยพบว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครนำเสนอให้นักท่องเที่ยวมีความอุดมสมบูรณ์ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล และพัชรินทร์ เสริมการดี (2556) ที่มีการประเมินศักยภาพในเชิงปริมาณเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโตนป่าหนันและชุมชนบ้านทุ่งมะปรางในด้านทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในระดับปานกลาง ทั้งนี้ประสบการณ์หรือองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความโดดเด่นของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดภาพลักษณ์ตราสินค้าแหล่งท่องเที่ยวที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ มนัสสินี บุญมีศรีสง่า (2556) ที่พบว่าองค์ประกอบด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสร้างอัตลักษณ์การท่องเที่ยวที่ดำเนินการศึกษาวิจัยในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในการดึงดูดนักท่องเที่ยว

นอกเหนือจากศักยภาพทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครมีศักยภาพทางด้านบริการและการให้บริการที่มีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไคร เนื่องจากการจัดการการท่องเที่ยวในปัจจุบัน นักท่องเที่ยวจะให้ความสำคัญกับประสบการณ์หรือความเพลิดเพลินสอดคล้องกับ Shaw and Williams (2004) ได้กล่าวไว้ โดยกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครมีการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวใน 11 เครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดพังงาเพื่อเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวสามารถได้รับประสบการณ์ที่หลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล และพัชรินทร์ เสริมการดี (2556) ที่ว่าการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวหลายแหล่งเป็นแนวทางในการจูงใจนักท่องเที่ยว นอกเหนือจากการให้ความสำคัญกับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถสัมผัสกับธรรมชาติได้อย่างแท้จริง กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครยังให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมากกว่ารายได้ที่จะได้รับดังเห็นได้จากการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละทริปไม่ให้มากเกินไปจนจำนวนที่จะสามารถรองรับได้

ทั้งนี้ สิ่งที่ทำให้กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครเป็นชุมชนโอท็อปต้นแบบด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนคือ การให้ความสำคัญกับการจัดการการท่องเที่ยวแบบเครือข่ายโดยมุ่งเน้นความยั่งยืนของการท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นในด้านแหล่งท่องเที่ยว หรือกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ทางกลุ่มจะสอบถามและพูดคุยกับนักท่องเที่ยวก่อนที่จะส่งนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับความต้องการของนักท่องเที่ยวในเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดพังงาทั้งหมด 11 เครือข่าย ซึ่งนอกเหนือจากการมุ่งเน้นความยั่งยืนของทั้งทรัพยากรทางการท่องเที่ยวและเครือข่ายการท่องเที่ยวแล้วยังเป็นการดำเนินการเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจมากที่สุด จากกรณีนี้เห็นได้ว่าทางกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไคร เน้นกลยุทธ์กระบวนการบริการของการตลาด หรือ S-D logic (Vargo and Lusch, 2008) ที่มีการให้ความสำคัญกับกระบวนการสร้างคุณค่าของลูกค้าพูดคุยสอบถามถึงการให้คุณค่าของนักท่องเที่ยวและนำเสนอสินค้าหรือบริการซึ่งได้แก่โปรแกรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการให้คุณค่าของนักท่องเที่ยว

กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครมีการบริหารจัดการการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านโคกไครเพื่อสร้างการยอมรับและการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม เนื่องจากการมีส่วนร่วม

ของสมาชิกคนอื่น ๆ ในชุมชนที่ไม่ได้มีการดำเนินการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยตรงเป็นปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว รวมถึงการอนุรักษ์และวางแผนทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเช่นเดียวกันกับเป้าหมายที่แท้จริงของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไคร โดยการสร้างผลประโยชน์ร่วมจากการท่องเที่ยวด้วยการจัดสรรเงินรายได้จากการท่องเที่ยวให้กับชุมชนด้วยซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล และพัชรินทร์ เสริมการดี (2556) บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ชุกกลิ่น อุณวิจิตร (มปป.) ที่กล่าวถึงการสร้างการมีส่วนร่วมด้วยการแบ่งผลประโยชน์ที่ได้รับ กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครเชื่อว่าจะทำให้ชุมชนเกิดความต้องการที่จะร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชนนี้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการความรู้ที่จะทำให้สมาชิกในชุมชนมีความรู้ และทักษะในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งผลการวิจัยในส่วนนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Zapata et al. (2011) ที่พบว่าการเรียนรู้ของผู้ประกอบการท่องเที่ยวชุมชนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการขับเคลื่อนและสร้างความเข้มแข็งของการท่องเที่ยวชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. ศักยภาพที่โดดเด่นทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเป็นข้อได้เปรียบของบ้านโคกไคร แต่ในขณะเดียวกันทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเหล่านี้ มีความเปราะบางต่อการได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยว ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในกลุ่มการท่องเที่ยวบ้านโคกไครควรมีการวางแผนป้องกันหรือลดผลกระทบจากการท่องเที่ยวนอกเหนือจากการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวต่อครั้ง อาทิ การจัดรายการท่องเที่ยวแบบบำเพ็ญประโยชน์ด้วยการปลูกป่าชายเลน หรือจัดทำโครงการอนุรักษ์พันธุ์ปลาโดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

2. กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครมีศักยภาพในด้านการรวมกลุ่มเครือข่าย 11 ชุมชนการท่องเที่ยวจังหวัดพังงาที่มีความเข้มแข็งด้วยการมุ่งเป้าหมายเดียวกันในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการมุ่งเน้นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยหากมีนักท่องเที่ยวต้องการท่องเที่ยวหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สมาชิกอื่นในเครือข่ายดำเนินการ สมาชิกในเครือข่ายก็จะส่งนักท่องเที่ยวให้ไปติดต่อยังเครือข่ายการท่องเที่ยวอื่น ๆ ในกรณีนี้อาจจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกไม่ประทับใจ หรือรู้สึกว่าคุณภาพบริการอันเป็นความรู้สึกที่จะนำไปสู่ความไม่ประทับใจต่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ได้ ดังนั้น กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครควรร่วมกับสมาชิกอื่น ๆ ในเครือข่ายเพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางในการรับนักท่องเที่ยวแบบบริการเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว (one stop service) โดยมีการกำหนดราคากลางของกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่น ๆ ในเครือข่าย เช่น ราคาค่าที่พักโฮมสเตย์ ราคาร้านอาหาร ราคอบริการอื่น ๆ เป็นต้น และสมาชิกเครือข่ายที่รับนักท่องเที่ยวจะได้รับค่าตอบแทนเป็นสัดส่วนร้อยละจากราคาค่าบริการ หลังจากรับชำระเงินแล้ว ก็จัดส่งนักท่องเที่ยวไปยังเครือข่ายการท่องเที่ยวอื่น ๆ ตามกิจกรรมการท่องเที่ยว ยกตัวอย่างเช่น นักท่องเที่ยวต้องการพักโฮมสเตย์ พร้อมล่องเรือคายัคชมป่าชายเลนและไปหาดทรายร้อน เมื่อนักท่องเที่ยวมาติดต่อที่กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไคร ผู้ให้บริการก็นำเสนอราคาค่าบริการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นที่พัก หรือการนำเที่ยว หลังจากรับชำระเงินก็ส่งนักท่องเที่ยวไปยังที่พักด้วยการโดยสารทางเรือ และเมื่อถึงเวลาท่องเที่ยวด้วยเรือคายัค ผู้ให้บริการที่พักก็นำนักท่องเที่ยวมาส่งที่กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไคร เป็นต้น

3. จากผลการวิจัยที่ว่ากลุ่มการท่องเที่ยวบ้านโคกไครมีการพัฒนาการท่องเที่ยวในลักษณะที่ไม่เน้นการเติบโตอย่างรวดเร็ว แต่เน้นการเติบโตบนพื้นฐานของศักยภาพด้านต่างๆ ของชุมชนบ้านโคกไครภายใต้บริบทของชุมชนที่แตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวอื่น ด้วยความโดดเด่นด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว หากการท่องเที่ยวชุมชนสามารถกระตุ้นและเพิ่มการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้มากขึ้น ก็จะนำไปสู่ทิศทางการพัฒนาที่ยั่งยืนสร้างความเข้มแข็งให้ทั้งชุมชนและการท่องเที่ยวในอนาคตต่อไป โดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกคนอื่น ๆ ในชุมชนอาจจะไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องโดยตรงกับการท่องเที่ยว แต่เป็นการมีส่วนร่วมในฐานะการเป็นเจ้าของบ้านที่ดี ร่วมต้อนรับหรือแสดงออกถึงการต้อนรับเวลาที่นักท่องเที่ยวซึ่งเป็นคนภายนอกเดินทางเข้ามาในชุมชน นอกจากนี้ กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือจัดการความรู้ภายในชุมชน เพื่อให้สมาชิกชุมชนคนอื่น ๆ ที่ไม่ได้เข้าร่วมกับกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยตรงได้มีโอกาสเรียนรู้และร่วมพัฒนาทิศทางการเติบโตของชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยการประเมินศักยภาพของผลิตภัณฑ์และบริการทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคใต้ โดยได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และการสนับสนุนของสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ในการสนับสนุนทุนพัฒนาหน่วยวิจัยการบริโภคและเศรษฐกิจยั่งยืน ผู้วิจัยขอขอบคุณ สมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครที่ให้ข้อมูลการวิจัย สมาชิกหน่วยวิจัยการบริโภคและเศรษฐกิจยั่งยืน มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ที่ให้การสนับสนุน และร่วมขับเคลื่อนงานวิชาการ ผู้วิจัยขอขอบคุณบิดา มารดา ครูบาอาจารย์ที่เป็นเบื้องหลังความสำเร็จในงานทุกชิ้น และท้ายสุดนี้ ขอขอบคุณบรรดากัลยาณมิตรหลายท่านที่ได้เอื้อนามที่ให้กำลังใจและสนับสนุนผู้วิจัยด้วยความจริงใจเสมอมา

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555 – 2559. ราชกิจจานุเบกษา. 17 มิถุนายน พ.ศ. 2554.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2555). 10 เมืองท่องเที่ยวแห่งปี. (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 22 ธันวาคม 2555, จาก http://www.mots.go.th/ewt_news.php?nid=3867&filename=index
- ไฉษิต ไชยประสิทธิ์. (2554). การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในมิติการพัฒนาจากภายใน กรณีศึกษาชุมชนในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ชุกกลิ่น อุนวิจิตร. (มปป). การพัฒนาชุมชนต้นแบบของการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดเชียงราย. (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 16 ธันวาคม 2556, จาก http://research.crru.ac.th/RDI_FILE/570002/Article.pdf.
- นิกร สารระการ. (2555). ศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไคร. การสัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 2-3 พฤศจิกายน 2555.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ: บริษัท เพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด.

- บุษบา สิทธิการ. (2544). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนบ้านแม่กลางหลวงดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล และพัชรินทร์ เสริมการดี. (2556). การศึกษาศักยภาพและแนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านทุ่งมะปราง อำเภอกวนโดนและบ้านโดนปานัน อำเภอกวนกาหลง จังหวัดสตูล. สุทธิปริทัศน์. 27(83): 97 – 112.
- พินิจ จริตงาม ศรีณยา เลิศพุทธิรักษ์ และสามารถ ดีพิจารณ์. (2556). การศึกษาศักยภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนตลาดบ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา ประเทศไทย. วารสารวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์บูรพาปริทัศน์. 4(2): 59 – 73.
- ภราเดช ภัยขวิเชียร. (2550). การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมรากหญ้าโดยชุมชนในประเทศไทย. eTAT Tourism Journal. 1, 1 – 7.
- มนัสสินี บุญมีศรีสง่า. (2556). การสร้างอัตลักษณ์ตราสินค้าแหล่งท่องเที่ยวอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในมุมมองของนักท่องเที่ยวกลุ่มวัยรุ่น. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 6(1): 548 – 560.
- มนัสสินี บุญมีศรีสง่า ภาพิมล ปิ่นแก้ว และปาลินี สุกดั่งมณีรัตน์. (2556). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อตลาดอัครศิลาในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 6(1): 648 – 660.
- วิภา ศรีระทุ. (2551). ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์. สารนิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วัชรินทร์ ศรีสัตบุตร. (2545). โครงการวิจัยรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านหนองถ้ำเปี้ย ตำบลศรีดงเย็น อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สมพร สาระการ. (2555). ศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไคร้. การสัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 2-3 พฤศจิกายน 2555.
- สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (2556). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนบนเส้นทางสีเขียว กรณีพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สงศรี วงษ์เวช. (2545). รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำปิง. วิทยานิพนธ์ ศ.ม. (การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว) เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อุทัยวรรณ ภูเทศ. (2556). การพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 32(2): 177 – 185.

ภาษาต่างประเทศ

- Hunter, Colin. (2002). Sustainable Tourism and the Touristic Ecological Footprint. Environment, Development and Sustainability. 4, 7 – 20.

- Sharpley, Richard. (2000). Tourism and Sustainable Development: Exploring the Theoretical Divide. Journal of Sustainable Tourism. 8(1), 1 – 19.
- Shaw, Gareth & Alan M. Williams. (2004). Tourism and Tourism Spaces. London: Sage Publishing.
- Vargo, Stephen & Robert F. Lusch. (2008). Service-Dominant Logic: Continuing the Evolution. Journal of the Academic Marketing Science. 36, 1 – 10.
- World Tourism Organization. (2011). Quality in Tourism. *E-Bulletin*, February 2011.
- Yin, Robert (2009). Case Study Research: Design and Methods. 4th Eds. London: Sage.
- Zapata, Maria Jose, Michael C. Hall, Patricia Lindo & Mieke Vandershaeghe. (2011). Can Community-Based Tourism Contribute to Development and Poverty Alleviation? Lesson from Nicaragua. Current Issue in Tourism. 14(8), 725 – 749.